

Napló, avagy egy megépülő? soha meg nem épülő? emlékmű története

SZŐCS GÉZA

Naplórészlet, 2002. október eleje

A *Népszavának* a felhívást közlő számát eljuttattam a fővárosi önkormányzathoz: legyen regisztrált kontinuitása – ahogy Erdélyben mondjuk, „régisége” – az ügynek. A kilencedik kerülethez is szándékomban volt elküldeni, de miután nem minden egyes aláíró értett teljesen egyet az általam elképzelt helyszínnel – voltak például, akik a Gellért teret tartanák alkalmasabbnak, mások szerint az emlékmű kifejezetten a Duna közepén lenne a leghatásosabb –, úgy láttam helyesnek, hogy e kérdést ne tekintsük eleve és előre eldöntöttnek. Legyen ez a zsűri feladata; a zsűrié, amelyről mind világosabb, hogy csak rangos nemzetközi összetételben nyerheti el a közvélemény előzetes bizalmát. **Eörsi István** kétszer is felhívta rá a figyelmem: csakis egy ilyen zsűrit tart elfogadhatónak. S ha nem is ilyen markáns fogalmazásban, de ez a nézet az általánosan uralkodó az aláírók közt.

Akik már hallottak róla, Ötvenhatos emlékműnek vagy Szabadság-emlékműnek, vagy Dunai emlékműnek emlegetik. Hubay Miklósnak a vízből kiemelkedő szobor Petőfit juttatta eszébe:

*Lenn a Dunában a nap képe,
Reszket a folyó örömebe –*

Kalmár László doktor, a Segítő Jobb vezetője: az emlékműnek és ötvenhat felidézésének akkor van igazán értelme, ha az, miközben a tegnapról, de valójában – és valóban – a holnapnak és Európának szól. „Figyeld meg Rómában a Trastevere szobrai: egyszerre

néznek előre és hátra. Az arcokat a víz elmosa: bölcsökké, kortalanokká válnak. Ha ilyen lesz az emlékmű, támogatom.”

Az emlékmű valóban szimbolikus pillanatban jelenne meg a városképben: Magyarország Európába való (vissza)épülésének, egyenjogúsága helyreállításának időpontjában: akkor, amikor beteljesülnek saját történelmi esélyei. Üzenete ily módon hangsúlyozottan kettős lenne. Egyrészt a nemzet ötvenhatban hozott áldozatának mementója lenne (emlékszünk Albert Camus szavaira, amelyek nem hiányozhatnak majd az emlékmű talapzatáról). Másrészt azt az új európai téridőt köszöntené, amelynek – miután ezer éven át szolgálta – a magyar nemzet mostantól ismét integráns részévé válik. Nemcsak kulturálisan, hanem teljesen és minden értelemben. Olyan küszöb-pillanat ez, olyan kapun lép át a nemzet, hogy nem túlzás azt mondani: életében csak ezerévenként találni példát ilyen jelentős történésre.

És miközben ezt éppen írom, kapom az értesítést a főpolgármesteri hivatalból, hogy pénteken, október 4-én várnak „bennünket” („Önöket”) az emlékművel kapcsolatos elképzeléseink ismertetésére. Úristen – azt hiszik, hogy egy szervezett mozgalom vezetői fognak ott megjelenni? Álmomban sem gondoltam volna, hogy bárki is fog érdemben foglalkozni jövő nyár előtt az emlékműtervvel.

Amelyről leghamarabb a *Népszabadság*, legrészletesebben pedig a *Népszava* számolt be, miközben pl. a *Magyar Nemzet* egy árva szóval nem tartotta fontosnak, hogy olvasóit tájékoztassa róla: mit is szeretne ez a sok ötvenhatos veterán, börtöntöltelék, költő és széplelék...

2002. október 4.

A városházán Demszky és Schneller István – a főépítész, egyébként Eckhardt Mester fordítója – fogadott. Átadtam az emlékműtervezettel kapcsolatos eddigi dokumentumokat és az aláírók listáját. Demszky rövid sajtóértekezleten jelentette be: támogatja a gondolatot, és egyetért azzal, hogy ezt az elképzelést nem szabad pártpolitikai kérdéssé züllesztetni. Azt is vállalta – éppen erre való tekintettel –, hogy nem fogja panelként felhasználni a választási kampányban, amelynek most következik a finise. (Az ideális persze az lenne, ha minden főpolgármester-jelölt támogatná a javaslatot – gondoltam.)

A *Népszabadság* másnapi cikke: „Új szabadságszobor készül. A főváros támogatja egy új szabadságszobor felállítását Budapesten – jelentette be tegnap Demszky Gábor főpolgármester, miután tárgyalt Szöcs Géza költővel, az emlékműállítás ötletgazdájával. Szöcs Géza felhívásához eddig több mint félszázan csatlakoztak, köztük Mádl Ferenc jelenlegi és Göncz Árpád már leköszönt köztársasági elnök, utóbbi 56-os elítelt, Faludy György költő, Pongrácz Gergely, az 56-os Magyarok Világszövetségének elnöke, Tempfli József és Tőkés László püspökök.

Demszky elmondta: szeretnék, ha az új emlékmű 2006-ban, a forradalom 50. évfordulójára már állna. Az önkormányzati választások után nemzetközi művészeti pályázatot írnának ki az emlékmű megalkotására.

Szöcs Géza szerint ez azért lenne szerencsés, mert 1956 Európa ügye, hiszen a magyarországi forradalom mérte az első jelentős csapást a kommunista birodalomra. Úgy látja, hogy a forradalom horderejének sem a magyar, sem a nemzetközi közvélemény nincs tudatában. Bár a fővárosban több 1956-tal foglalkozó képzőművészeti alkotás, emlékmű, illetve emlékhely van, elhelyezésük miatt ezek kevésbé alkalmasak a közfigyelem felkeltésére.

A kezdeményező szerint az új emlékmű felállítása a nemzet szimbolikus újraegyesítésének lehetőségét rejtí magában, s a Dunaparton, a közraktárak mellett vagy a budai oldalon, a Műegyetemnél, a folyóból kiemelkedve lenne a leghatásosabb.

Évek óta próbál a főváros dönteni a közraktárak sorsáról – nyilatkozta Schneller István, Budapest főépítésze, aki szerint az épületek megújításával és a Nehru park reha-

bilitációjával olyan területet hoznának létre, amely a Belvárost lezárja és a város panorámájának része. Így méltó helyet biztosítana az emlékműnek – véli a főépítész.”

2002. október 16.

Hosszabb németországi (felolvasások a Magyar Irodalmi Napokon Jénában, Weimarban és Erfurtban, az ottaniak meghívására) és olaszországi (a nápolyi egyetem Capri-konferenciája) távollét után most este érkeztem meg Budapestre, ahol az egyes mai lapokban a következő híreket olvashattam:

A *Magyar Hírlap*ban egy politikusokat ábrázoló fotó alatt: „Szó volt arról, hogy készüljön 56-os központi emlékmű.”

A *Népszava* cikkének címe: „Emlékművet emelnek a forradalomnak.” Az írásnak a következő mondata foglalkozik az emlékművel: „Az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára a nemzeti közép-kormány az 56-os szervezetekkel együttműködve központi emlékművet épít – jelentette be Medgyessy Péter.”

A *Népszabadság* cikkében (Medgyessy emlékművet ígér) ez áll: Medgyessy „este közleményben tudatta, hogy az 56-os szervezetekkel együttműködve a forradalom ötvenedik évfordulójára – 2006-ra – központi emlékművet építenek”. Meglepő, hogy a cikkhez mellékel egyetlen fotó Boross Pétert ábrázolja, akiről az írás végén ezt olvassuk: „Boross Péter, volt miniszterelnök, az MDF elnökségi tagja a Szabadságharcos Alapítvány kuratórium elnökeként vett részt a Medgyessy Péterrel folytatott délelőtti találkozón. A konzultációt korrektnek ítélte, s mint mondta, nem tart attól, hogy részvétele miatt támadják majd jobboldalról.”

A *Magyar Nemzet* cikkében ez olvasható: „Az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára a kormány az 56-os szervezetekkel együttműködve központi emlékművet épít – jelentette be a miniszterelnök az általa kezdeményezett megbeszélésen. Medgyessy Péter szavait Gál J. Zoltán kormánybiztos MTI-hez eljuttatott, este kiadott közleménye idézi.” Keretes anyagban viszont a következőt olvassuk a lapban, kéthasábos tördelésben: „*Boross is közvetített?* Információink szerint Boross Péter volt miniszterelnök segített megszervezni az 1956-os szervezetek és a kormányfő között létrejött tárgyalást. Emlékeztet, hogy néhány hete Medgyessy Péter a

hivatalában fogadta négyszemközt megbeszélésen Boross Pétert. A találkozót követően csupán annyit nyilatkoztak a felek, hogy a jelenlegi és az exminiszterelnök „egy konkrét, nem aktuálpolitikai” ügyről egyeztetett. Úgy tudjuk, Medgyessy Péter az október 23-i nemzeti ünnepel összefüggésben kérte az egykori forradalmárokkal közismerten jó kapcsolatokat ápoló Boross Pétert, hogy vállalja a közvetítő szerepét közte és az 56-os szervezetek között.”

Nahát. Nekem erről a párhuzamos emlékműtervről senki fia nem szólt, tőlem semmit

erről nem kérdezett. Vajon egy másik emlékműről lenne szó? Tehát rögtön kettőről? Vagy ugyanarról? Vagy ez az emlékmű, amelyet az 56 szellemi, történelmi örökségét hordozó kiválóságok imponáló – és minden értékrendet átfogó – sora támogat: ennek mi lenne a sorsa?

Most várom Albert Camus lányának véleményét a tervezetről. Vajon mit kell majd válaszolnom neki? Hogy (remélt) jóindulatát köszönjük, de végül is ebből ez emlékműből nem lesz semmi? de létrejön helyette egy másik? Vagy mellette? Mögötte? Máshol?

Az 1956-os emlékművel kapcsolatos felhíváshoz eddig csatlakoztak:

Balázs Imre *festőművész, 1956-os elítélt* • Barta Tibor dr. *idegsebész* • Benyhe István *tanárközgazdász* • Bodor Ádám *író* • Bollobás Enikő *irodalomtörténész* • Csicsery-Rónay István *író* • Csoóri Sándor *költő* • Mircea Dinescu *költő, Bukarest* • Entz Géza *művészettörténész* • Eörsi István *költő* • Erdeős Levente *író, építész (Capri)* • ifj. Feszt László *képzőművész* • Amedeo Di Francesco *egyetemi tanár (Nápoly)* • Félicie M. de Gérando-Teleki *műfordító* • Gömöri György *költő (London)* • Göncz Árpád *műfordító* • Gulyás Balázs *agykutató (Stockholm)* • Hans Henning Paetzke *műfordító* • Hatvany Béla Csaba dr. *matematikus-informatikus (Németország)* • Hegedűs István *szociológus* • Herner János *irodalomtörténész* • Hubay Miklós *író* • Illyés Mária *művészettörténész* • Kalapáti Ferenc *költő* • Kalmár László dr., *a Segítő Jobb vezetője* • Kamondy Zoltán *filmrendező* • Kemény András *szerkesztő* • Kemény Katalin *író* • Kertész Imre *író* • Koczka György *szerkesztő, 1956-os elítélt (Temesvár)* • Kodolányi Gyula *költő* • Kolozsvári Papp László *író* • Lászlóffy Aladár *költő* • Mádl Ferenc *jogászprofesszor* • Orbán György *zeneszerző* • Thomas Ország-Land *újságíró* • Páll Lajos *költő, festőművész, 1956-os elítélt (Korond)* • Pataky Levente dr. *fogorvos* • Pekár István, *a Duna Televízió elnöke* • Petri Lukács Ádám *újságíró* • Rajk László *műépítész* • Sárközi Mátyás *író (London)* • Selmeczi György *zeneszerző* • Szakály Sándor *történész* • Szepes Erika *esztéta* • Szerdahelyi István *esztéta* • Szeremley Huba *vállalkozó* • Szilágyi Sándor *szerkesztő* • Szörényi László *irodalomtörténész* • Takács Jenő *zeneszerző (Burgenland)* • Tempfli József *püspök* • Tókécs László *püspök*

Az Amerikai Egyesült Államokból október 20-ig csatlakoztak:

Abraham Endre *ny. professzor* • Bertalan Imre, *a Washingtoni Magyar Református Egyház lelkesze* • Chikes Mária • Csukonyi Zoltán *mérnök* • Gajáry Tibor *professzor* • Harsányi Pál dr. *orvosprofesszor (George Washington University és Georgetown University), a Magyar Szabadságharcos Szövetség (Hungarian Freedom Fighters' Federation) elnöke* • George Kunos dr. *orvos (National Institutes of Health)* • Kenneth Nyírády *főkönyvtáros (Library of Congress)* • Mogan Miklós • Stephen Oroszlán dr. *kutató* • Oroszlán Istvánné • Szerényi Margit *ny. adminisztrátor* • Takács Pálné *képzőművész* • Tarnay Dénes *építész-mérnök* • Teleki Károly *ny. mérnök* • Teleki Károlyné Pesthy Kati, *az Amerika Hangja ny. munkatársa* • Várallyay Gyula *bankképviselő (Világbank)* • dr. Wood Maria-Ilona *kultúrtörténész* • Paul Zádor dr. *statistikus*